

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет інформаційних технологій, обліку та фінансів
Кафедра фінансів і кредиту

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

ГРИБАН Вікторія Миколаївна

УДК 368.1

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

«Механізм функціонування ринку страхових послуг»

072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Подається на здобуття освітнього ступеня магістр

кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ **Вікторія ГРИБАН** _____

Керівник роботи
ВІЛЕНЧУК Олександр Миколайович
д.е.н., професор

Житомир – 2022

Висновок кафедри фінансів і кредиту за результатами попереднього захисту:

ГРИБАН Вікторії Миколаївни

Протокол засідання кафедри фінансів і кредиту № ____ від «____» грудня 2022 р.

Завідувач кафедри _____

к.е.н., професор _____

Дмитро ДЕМА

«____» грудня 2022 р.

Результати захисту кваліфікаційної роботи

Здобувач вищої освіти _ ГРИБАН Вікторія Миколаївна _ захистила кваліфікаційну роботу з оцінкою:

сума балів за 100-бальною шкалою _____

за шкалою ECTS _____

за національною шкалою _____

Секретар ЕК

Тетяна ТОВСТУХА

«____» грудня 2022 р.

АНОТАЦІЯ

ГРИБАН В. М. – Механізм функціонування ринку страхових послуг.

Рукопис.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра за спеціальністю 072 – фінанси, банківська справа та страхування. – Поліський національний університет, Житомир, 2022.

У кваліфікаційній роботі висвітлено теоретико-методологічні засади функціонування ринку страхових послуг. Розкрито фінансово-економічний зміст ринку страхових послуг. Зосереджено увагу на загальній структурі страхового ринку, меті функціонування, завданнях, принципах, функціях, суб'єктах, об'єктах, методах та інструментах. Проведено оцінку сучасного стану розвитку ключових показників ринку страхових послуг. Розглянуто особливості розробки та надання послуг у сегменті видів страхування життя, а також сучасні тренди розвитку майнових видів страхування. Визначено пріоритети подальшого розвитку страхування життя та інших видів, ніж страхування життя. Узагальнено перспективи діджиталізації ринку страхових послуг в Україні.

Ключові слова: ринок страхових послуг, страхування, страхові компанії, валові страхові премії, валові страхові виплати, стейкхолдери, діджиталізація.

SUMMARY

GRIBAN V. M. – The functioning mechanism of the insurance services market. Manuscript.

Qualification work for obtaining a master's degree in the specialty 072 - finance, banking and insurance. – Polis National University, Zhytomyr, 2022.

The theoretical and methodological principles of the functioning of the insurance services market are highlighted in the qualification work. The financial and economic content of the market of insurance services is disclosed. Attention is focused on the general structure of the insurance market, the purpose of functioning, tasks, principles, functions, subjects, objects, methods and tools. An assessment of the current state of development of key indicators of the insurance services market was carried out. Features of the development and provision of services in the segment of life insurance, as well as modern trends in the development of property insurance are considered. The priorities for the further development of life insurance and other types than life insurance have been determined. The prospects of digitization of the market of insurance services in Ukraine are summarized.

Key words: market of insurance services, insurance, insurance companies, gross insurance premiums, gross insurance payments, stakeholders, digitalization.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ	8
1.1. Фінансово-економічний зміст ринку страхових послуг	8
1.2. Загальна структура страхового ринку, мета функціонування, завдання, принципи, функції, суб'єкти, об'єкти, методи та інструменти	11
Висновки до розділу 1	15
РОЗДІЛ 2. МАКРОЕКОНОМІЧНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ	16
2.1. Оцінка сучасного стану розвитку ключових показників ринку страхових послуг	16
2.2. Особливості розробки та надання послуг у сегменті видів страхування життя	22
2.3. Сучасні тренди розвитку майнових видів страхування	26
Висновки до розділу 2	29
РОЗДІЛ 3. ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ЗРІВНОВАЖЕННЯ СТРАХОВИХ ІНТЕРЕСІВ СТЕЙКХОЛДЕРІВ РИНКУ.....	30
3.1. Пріоритети подальшого розвитку страхування життя та інших видів, ніж страхування життя.....	30
3.2. Перспективи діджиталізації ринку страхових послуг в України...	33
Висновки до розділу 3	36
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	37
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	39

ВСТУП

Роль страхування як дієвого інструмента нейтралізації ризиків постійно підвищується. Це пов'язано насамперед з необхідністю забезпечення своєчасного трансферу ризиків між стейкхолдерами страхового процесу. Використання потенційних можливостей страхування, сприяє убезпеченню життя, здоров'я та працездатності громадян, а також захисту майнових інтересів страхувальників та третіх осіб. Функціонування ринку страхових послуг в Україні є об'єктивною реальністю з огляду на потенційні загрози природного та антропогенного характеру. Відтак, постає необхідність у всебічному розвитку страхових відносин у суспільстві на принципах толерантності, максимальної сумлінності та узгодженості страхових інтересів страхувальників та інтересів страхових компаній.

Теоретико-методологічні засади розвитку страхування в цілому та страхових послуг, розкрито в працях багатьох вчених таких, як: В. Базилевича, В. Борисової, О. Віленчука, О. Залєтова, Ю. Клапківа, Р. Пікус, В. Фурмана, А. Шолойко, І. Шубенко. Проте швидкоплинність ризиків в оточуючому середовищі зумовлює необхідність розробки нових та модернізації наявних страхових послуг. Все це зумовлює актуальність обраної теми дослідження.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є теоретико-методичне обґрунтування процесів формування механізму функціонування ринку страхових послуг в Україні.

З метою досягнення поставленої мети визначено наступні завдання:

- розкрити фінансово-економічний зміст ринку страхових послуг;
- охарактеризувати методи та інструменти взаємодії стейкхолдерів страхового процесу;
- оцінити сучасний стан розвитку ключових показників ринку страхових послуг;
- розглянути особливості розробки та надання послуг у сегменті видів страхування життя;

- дослідити сучасні тренди розвитку майнових видів страхування;
- визначити пріоритети подальшого розвитку страхування життя та інших видів, ніж страхування життя;
- узагальнити перспективи діджиталізації ринку страхових послуг в Україні.

Об’єктом дослідження є процес віддзеркалення особливостей функціонування ринку страхових послуг в Україні з урахуванням потенційних можливостей його подальшого розвитку. Предметом дослідження є сукупність теоретико-методологічних положень, спрямованих на організацію взаємодії між учасниками страхового процесу.

Методи дослідження. Теоретико-методологічним підґрунтям кваліфікаційної роботи є системний метод наукового пізнання складних явищ та процесів, які генеруються під час організації та здійснені страхових відносин у суспільстві. Для віддзеркалення фінансово-економічного змісту ринку страхових послуг використано абстрактно-логічний метод. Монографічний метод застосовано з метою обґрунтування методів та інструментів взаємодії стейкхолдерів страхового процесу. Структурно-функціональний метод використано для аргументації подальших перспектив розвитку страхування життя та інших видів, ніж страхування життя. Табличний та графічний методи використано для наочного розкриття результатів проведеного дослідження.

Елементи наукової новизни одержаних результатів. За результатами виконання кваліфікаційної роботи сформульовані науково вагомі результати. Їх суть полягає в розробці авторських пропозицій, спрямованих на удосконалення процесу взаємодії учасників ринку страхових послуг, формування сучасного інформаційного середовища, розвитку інноваційної інфраструктури в сегментах страхування життя та загальних видах страхування.

Практичне значення одержаних результатів. Аргументовані авторські положення й пропозиції за результатами виконання кваліфікаційної роботи можуть мати практичне застосування у професійній діяльності страхових компаній.

Перелік публікацій автора за темою дослідження. Ключові положення кваліфікаційної роботи були віддзеркалені в доповідях автора на тему:

1) «Теоретична інтерпретація поняття «страхові послуги» у сучасному ринковому середовищі», оприлюднений на студентській науково-практичній конференції «Студентські наукові читання: 2021» (23 листопада 2021 р., Поліський національний університет);

2) «Сучасні тенденції та перспективи розвитку страхового бізнесу в Україні», оприлюднений на студентській науково-практичній конференції «Студентські наукові читання: 2022» (1 червня 2022 р., Поліський національний університет);

3) «Перспективи діджиталізації ринку страхових послуг в Україні», оприлюднений на студентській науково-практичній конференції «Студентські наукові читання: 2022» (30 листопада 2022 р., Поліський національний університет).

Структура та обсяг роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, Обсяг основного тексту кваліфікаційної роботи становить 38 сторінок, містить 7 таблиць та 14 рисунків, список використаних джерел складає 55 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ

1.1. Фінансово-економічний зміст ринку страхових послуг

Ринок страхових послуг є одним з ключових елементів ринкової інфраструктури та фінансової системи будь-якої держави. Створення дієвої системи захисту інтересів громадян, підприємців, держави, підтримання соціальної стабільності суспільства неможливе без ефективного функціонування ринку страхових послуг.

Ринок страхових послуг є специфічною частиною фінансового ринку України, який відрізняється від інших сегментів ринку специфічністю товару – страхової послуги. Цей ринок відрізняється метою функціонування – надання страхового захисту споживачам.

В сучасній науковій літературі поняття страхового ринку має різні визначення, які залежать від підходу вчених до його дослідження. Зокрема, В. Базилевич характеризує ринок страхових послуг як «складну багатofакторну, динамічну, відповідним чином структуровану систему економічних відносин, що виникають із приводу забезпечення потреби у страховому захисті» [2]. Автор досить повно розкриває дане визначення, акцентуючи увагу на системі відносин.

Н. Ботвіна стверджує, що ринок страхових послуг – це «особлива сфера грошових відносин, де об'єктом купівлі-продажу виступає специфічна послуга – страховий захист, формується пропозиція і попит на неї» [3, с. 133]. Автор дає більш вузьке визначення, наголошуючи на сфері страхового захисту. Аналогічне визначення дає О. Козьменко, яка наголошує, що ринок страхових послуг – це «сукупність інститутів і механізмів зі створення, купівлі-продажу та споживання страхових послуг» [23]. О. Сукач, та Л. Сарана наголошують, що ринок страхових послуг – це «певна сфера грошових відносин, у якій об'єктом купівлі-

продажу є страхові послуги» [44, с. 108]

Науковці Р. Желізняк, О. Бонецький та М. Жулевич визначають ринок страхових послуг, як «окрему сферу послуг і специфічних соціально-економічних відносин, що містить у собі сукупність структурно пов'язаних між собою продавців і покупців страхових послуг (страхових продуктів), а також інших учасників страхових відносин, інтереси, потреби і діяльність яких реалізуються згідно з певними правилами і регулюються концепціями контролю, що поділяються учасниками страхових відносин» [14, с. 104]. Автори дають широке визначення, звертаючи увагу на учасників ринку страхових послуг та контролю їх поведінки.

Г. Мазурук вказує на територіальні межі функціонування ринку страхових послуг – «місце взаємодії між покупцями та продавцями, у результаті чого формуються попит, пропозиція та ціни на страхові послуги, а також здійснюється купівля-продаж страхових капіталів у межах однієї країни і на міжнародному рівні» [28, с. 103].

Досить влучним є визначення М. Шимінова, яка вважає, що ринок страхових послуг – це «система економічних відносин, яка складає сферу діяльності страховиків і перестраховувальників у певній країні, групі держав і в міжнародному масштабі з надання відповідних страхових послуг страхувальникам» [30, с. 77]. Автор акцентує увагу на системі відносин, територіальних межах, учасниках ринку та страховому продукту.

Найбільш повне визначення дає В. Фурман, який наголошує, що ринок страхових послуг – це «система стійких економічних відносин між покупцями, посередниками і продавцями, пов'язаних із формуванням попиту, пропозиції та ціни на прямий страховий ризик і перестраховування, які матеріалізуються у страхових, перестраховувальних і супутніх послугах у певній країні, групі країн чи міжнародному масштабі, що піддається регулюванню» [48, с. 102].

Узагальнюючи погляди науковців, ринок страхових послуг можна визначити як складову систему фінансового ринку, де об'єктом купівлі-продажу

виступає специфічна послуга – страховий захист, що базується на врахуванні інтересів держави, громадян та бізнесу, використанні технологічних інновацій та застосуванні інформаційних технологій для підвищення конкурентоспроможності ринку» [12, с. 146].

Значення ринку страхових послуг, на думку І. Рудь та К. Кондрацької, полягає у тому, що «без функціонування потужного ринку страхових послуг неможливі створення ефективної системи захисту майнових інтересів фізичних та юридичних осіб, забезпечення економічної безпеки держави. Крім того, страхування є важливим джерелом акумулювання коштів для подальшого їх використання задля компенсації збитків, спричинених внаслідок страхових подій, а також захищає бізнес від фінансових ризиків та забезпечує соціальну підтримку» [53, с. 88].

Отже, на сьогодні відсутній єдиний підхід до визначення ринку соціального страхування. Одні автори акцентують увагу на системі страхових відносин; другі – на сфері страхового захисту; треті – на учасників ринку страхових послуг та контролю їх поведінки; четверті – на територіальні межі функціонування ринку страхових послуг; п'яті – на системі відносин, територіальних межах, учасниках ринку та страховому продукту. Значення ринку страхових послуг полягає у захисті майнових інтересів фізичних осіб та суб'єктів господарювання, акумулюванні коштів для подальшого їх використанні задля компенсації збитків, а також захисті учасників бізнесу від ризиків.

1.2. Загальна структура страхового ринку, мета функціонування, завдання, принципи, функції, суб'єкти, об'єкти, методи та інструменти

Ринок страхових послуг є одним із найбільш вагомих сегментів фінансового ринку, у великій мірі визначає стабільність та розвиток останнього. страховий ринок являє собою складну, багатофакторну, динамічну, відповідним чином структуровану систему. Ця система реально функціонує, отже, відповідно взаємодіють усі складові страхового ринку, котрий можна розглядати як єдність внутрішньо організованої системи та зовнішнього стосовно до цієї системи оточення. Внутрішня система страхового ринку взаємодіє із зовнішнім середовищем. Вони взаємо обумовлюють одна одну, взаємодоповнюють страховий простір в цілому.

Метою функціонування ринку страхових послуг є розподіл «страхового фонду для забезпечення страхового захисту фізичних та юридичних осіб» [17]. Основними завданнями ринку страхових послуг є:

- «забезпечення стабільного функціонування суб'єктів господарювання в умовах невизначеності й ризику;
- озброєння уповноважених органів інструментами економіко-страхової політики» [17].

Принципи функціонування ринку страхових послуг визначаються загальними умовами розвитку і стану економіки. До них можна віднести:

- демонополізації страхової справи – страхову діяльність можуть здійснювати будь-які страхові компанії незалежно від форми їх власності;
- конкуренція страхових компаній з надання страхових послуг;
- свобода ціноутворення – встановлення тарифних ставок під впливом попиту та пропозиції;
- свобода вибору умов надання страхових послуг, форм і об'єктів страхування – створення широкого асортименту страхових послуг, поєднання різних форм страхування, розвиток можливостей покриття різних видів збитку;

– надійність і гарантії страхового захисту – реєстрація страхових компаній, ліцензування їх діяльності, контроль з боку держави.

Суспільне призначення, роль і місце ринку страхових послуг у суспільстві загалом і в економічній, юридичній та соціальній сферах зокрема конкретизуються через функції.

Загальна структура страхового ринку представлена на рис. 1.1. Ринок страхових послуг України перебуває на етапі трансформації, пошуку форм, методів та інструментів ефективної взаємодії стейкхолдерів страхового процесу.

В наукових колах та діючій практиці теорію зацікавлених сторін називають теорією стейкхолдерів. Основним предметом дослідження теорії стейкхолдерів є «взаємовідносини різних груп та індивідів, що переслідують свої інтереси, які пов'язані з діяльністю певної фірми» [24]. На думку Р. Фрімена, стейкхолдери – це «індивіди, групи або організації, які здійснюють суттєвий вплив на ухвалюванні фірмою рішення та/або які опиняються під впливом цих рішень» [48].

Рис. 1.1. Структура ринку страхових послуг

Джерело: побудовано за даними [47, с. 29].

Стейкхолдери на ринку страхових послуг – це суб'єкти внутрішнього та зовнішнього страхового середовища, які переслідують інтереси, пов'язані з отриманням вигоди від взаємодії з страховою компанією, мають можливість впливати на її діяльність та є об'єктом інтересу з боку самої страхової компанії». Ринок страхових послуг в Україні варто розглядати як багатогранне явище на

якому здійснюється різноманітні процеси пов'язані з процесом купівлі продажу страхових послуг.

Основними споживачами інформації, отриманої в процесі взаємодії з страховою компанією є: «потенційні страхувальники (особи в яких сформована суб'єктивна фінансова амбіція); страхувальники (застраховані) (особи, які уклали договір страхування); компанії зі страхування (юридичні особи, які мають ліцензію на право здійснення страхування); контролюючі та регулюючі органи (органи нагляду за страховою діяльністю, вітчизняні та зарубіжні аудиторські компанії, Антимонопольний комітет тощо)» [45] (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

**Розподіл фінансово-економічних інтересів
стейкхолдерів страхового процесу**

Стейкхолдери страхового процесу	Зміст фінансово-економічних інтересів стейкхолдерів страхового бізнесу
Страхові компанії	Надання страхових послуг з різних класів та видів страхування, акумулювання доходів від страхової перестрахової діяльності, капіталізація страхового бізнесу
Потенційні страхувальники	Отримання повної та об'єктивної інформації про доступні страхові послуги та страховиків, які зможуть задовольнити попит у страховому захисті
Страховальники (застраховані)	Виконання страховими компаніями фінансових зобов'язань в межах укладених договорів страхування
Контролюючі та регулюючі органи	Створення сприятливих умов для всебічного розвитку ринку страхових послуг з урахуванням наявних інтересів всіх суб'єктів страхового процесу

Джерело: власні дослідження.

Кожен із стейкхолдерів страхового процесу має свої фінансово-економічні інтереси на страховому ринку. Узгодження зазначених інтересів створює необхідні умови для ефективного розподілу та перерозподілу ризиків й відповідальності, використовуючи механізм страхування. Основні методи та інструменти взаємодії учасників ринку страхових послуг відображено на рис. 1.2.

Ефективна взаємодія із зацікавленими сторонами на системній основі допоможе страховій компанії зрозуміти, які очікування є у зацікавлених сторін щодо діяльності компанії; отримати від стейкхолдерів інформацію, яка дасть змогу підвищити ефективність діяльності; виявити приховані проблеми та загрози для компанії; подолати недовіру до організації та її діяльності з боку

населення; визначити нові можливості для досягнення своєї місії та цілей.

Під час взаємодії страхових компаній з користувачами інформації пріоритетом є максимальне задоволення потреб клієнтів у страховому захисті з одночасним забезпеченням їх платоспроможності та рентабельності в розрізі окремих видів страхування.

Рис. 1.2. Методи та інструменти взаємодії учасників ринку страхових послуг

Джерело: побудовано за даними [29, с. 31].

Складовим елементом формування сучасної моделі розвитку страхових відносин у суспільстві виступають маркетингові комунікації, які забезпечують обмін потоків інформації між стейкхолдерами страхового процесу.

Ключовими завданнями маркетингових комунікацій у сфері страхової діяльності слід визнати: інформування потенційних споживачів про послуги,

програми, тарифи, наявні конкурентні переваги порівняно з іншими страховими компаніями; стимулювання процесу надання послуг за допомогою урізноманітнення каналів збуту, відповідно до вподобань споживачів; створення позитивного іміджу та високої репутації компанії серед її клієнтів; забезпечення зворотного зв'язку з імовірними користувачами послуг.

Україна за рівнем споживання страхових послуг, загального страхування посідає 73-є місце та послуг зі страхування життя – 82-е. [45, с. 33]. Представлені дані свідчать про необхідність суттєвої активізації ділової активності стейкхолдерів ринку у напрямі посилення й урізноманітнення страхового захисту майнових і особистих інтересів потенційних страхувальників та третіх осіб (формування прозорих і довірчих відносин між учасниками страхового процесу, гарантування платоспроможності страховиків та посилення захисту прав споживачів).

Висновки до розділу 1

Ринок страхових послуг є ключовим елементом фінансової системи України. На основі узагальнення думок науковців ринок страхових послуг можна визначити як складову частину багаторівневої системи фінансового ринку щодо купівлі-продажу страхових продуктів з метою посилення страхового захисту страхувальників та підвищення конкурентоспроможності компаній на ринку. Зміст ринку страхових послуг розкривається через загальні (пізнавальна, комунікативна, прикладна, інтерпретаційна, ідеологічна) та специфічні функції.

На сьогодні розвитку ринку страхових послуг сприяє налагоджена система взаємодії стейкхолдерів страхового процесу, до яких відносять потенційних страхувальників, застрахованих осіб, страхові компанії, контролюючі та регулюючі органи. Кожна зацікавлена особа має свій інтерес. Основою фінансової моделі відносин на ринку страхових послуг є поєднання всіх елементів системи з метою забезпечення стійкого функціонування страхового ринку загалом. До сучасних інструментів взаємодії стейкхолдерів відносять диверсифікацію, ціноутворення та FinTech-технології, використання яких сприяє підвищенню конкурентоспроможності страхових компаній.

РОЗДІЛ 2

МАКРОЕКОНОМІЧНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

2.1. Оцінка сучасного стану розвитку ключових показників ринку страхових послуг

Наразі ринок страхових послуг України є одним найрозвиненіших секторів ринку небанківських послуг. «Сучасні страхові компанії забезпечують «формування ефективних ринкових механізмів залучення інвестиційних ресурсів у національну економіку за рахунок забезпечення ефективного функціонування ринку страхових послуг із застосуванням сучасної ринкової інфраструктури та фінансових інструментів» [25]. Результати функціонування діяльності страхових компаній залежать від багатьох чинників, зокрема рівня інфляції, достатності власного капіталу, ефективного управління активами, наявності страхових резервів у необхідній кількості, використання системи перестрахування, маркетингової політики та ін.

Динаміка загальної кількості страхових компаній, які функціонують на ринку страхових послуг України, узагальнено в табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Динаміка кількості страхових компаній в Україні на протязі 2019-2021 рр.

Показники	Рік			Абсолютне відхилення (+,-)		Відносне відхилення (%)	
	2019	2020	2021	2020/ 2019	2021/ 2020	2020/ 2019	2021/ 2020
Загальна кількість страхових компаній, в т.ч.:	233	210	156	-23	-54	-9,9	-25,7
Страхові компанії «life»	23	20	13	-3	-7	-13,0	-35,0
Страхові компанії «non-life»	210	190	143	-20	-47	-9,5	-24,7

Джерело: побудовано за даними [42].

Дані таблиці 2.1 свідчать, що протягом 2019-2021 рр. фінансовий стан низки страховиків погіршився, внаслідок чого спостерігаємо значне скорочення

кількості страхових компаній, з 233 у 2019 р. до 156 у 2021 р. Варто зазначити, що враховуючи вплив військової агресії, починаючи з кінця лютого по вересень 2022 року, кількість компаній ще більше скоротилась – до 140, в тому числі 127 страхові компанії «non-life» та 13 страхових компаній «life». Більшість страховиків організували свою роботу, здійснивши евакуацію співробітників у безпечніші регіони, забезпечивши віддалену роботу персоналу, збереження технічних засобів та баз даних.

У 2021 р. страхові компанії «life» функціонують на страховому ринку України в кількості 13 компаній, в порівнянні з попереднім роком відбулося зменшення їх кількості на 7 компаній або 35,0 %. Кількість страхових компаній «non-life» в 2021 р. складає 143 компанії, спостерігається негативна тенденція зменшення їх кількості на 47 або 24,7 %. На рис. 2.1 схематично наведено динаміку кількості страхових компаній, які функціонують на страховому ринку України протягом 2019-2021 рр.

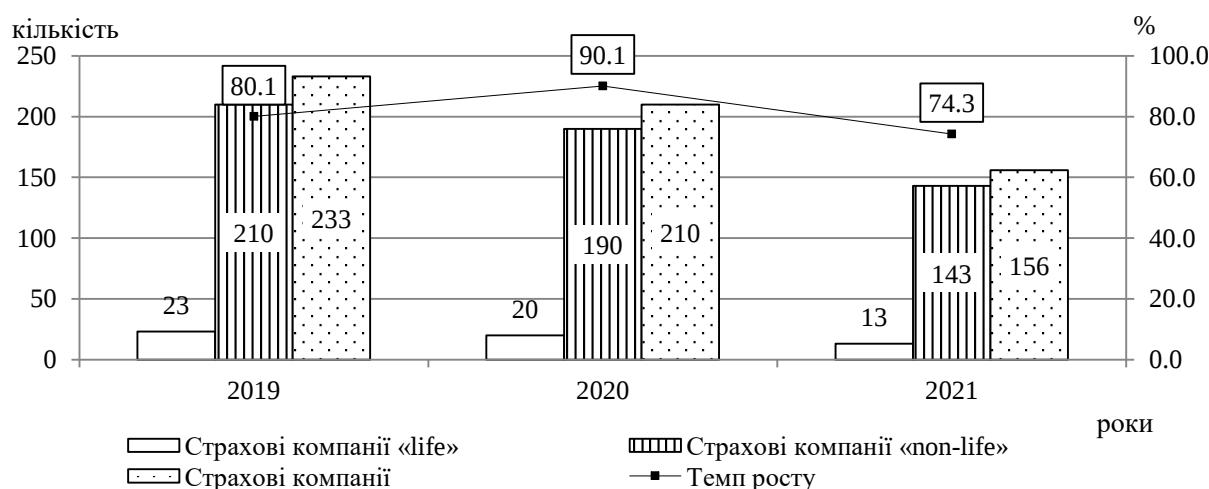

Рис. 2.1. Динаміка кількості страхових компаній протягом 2019-2021 рр.

Джерело: побудовано за даними [42].

Аналіз таблиці 2.1 свідчить, що в 2021 р. темп росту страхових компаній є найменшим – 74,3 %, що є негативною тенденцією, оскільки збільшується загальна кількість страхових компаній, які приймають рішення про згортання діяльності. Враховуючи негативні тенденції скорочення загальної кількості страхових компаній, розглянемо динаміку основних показників їх страхової діяльності, яка узагальнена в табл. 2.2.

Таблиця 2.2

**Динаміка основних показників діяльності страхових компаній
України протягом 2019-2021 рр.**

Показники	Рік			Абсолютне відхилення (+,-)		Відносне відхилення (%)	
	2019	2020	2021	2020/ 2019	2021/ 2020	2020/ 2019	2021/ 2020
Валові страхові премії, млн. грн., в т.ч.:	53001,2	45184,9	48894,0	-7816,3	3709,1	-14,7	8,2
Валові страхові виплати, млн. грн., в т.ч.:	14338,3	14852,7	17000,0	514,4	2147,3	3,6	14,5
Рівень валових виплат, %	27,1	32,9	34,8	5,8	1,9	21,4	5,7
Активи, млн. грн.	63866	64920	63622	1054	-1298	1,7	-2,0

Джерело: побудовано за даними [42].

Згідно з даними таблиці 2.2 можна стверджувати, що незважаючи на зменшення кількості страхових компаній, зафіксований ріст обсягу валових страхових премій. Так, в 2021 р. загальний обсяг валових страхових премій складає 48894,0 млн. грн., що на 3709,1 млн. грн. або 8,2 % більше, ніж у попередньому році. Загальна сума валових страхових виплат в 2021 р. складає 17000,0 млн. грн., в порівнянні з попереднім роком спостерігається зростання на 2147,3 млн. грн. або 14,5 %. Негативною є тенденція до зменшення суми активів з 63866 млн. грн. в 2019 р. до 63622 млн. грн. в 2021 р. Графічно динаміка рівня валових виплат зображена на рис. 2.2.

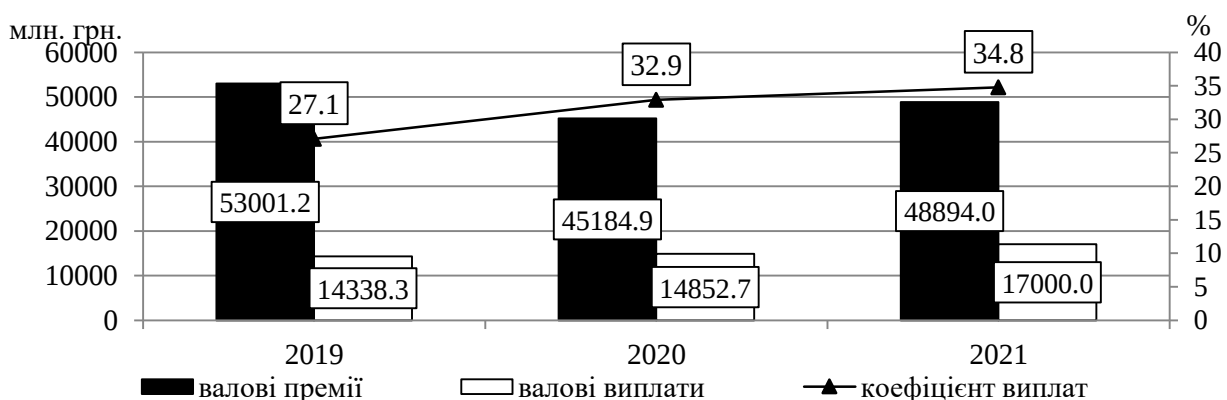

Рис. 2.2. Динаміка рівня валових виплат протягом 2019-2021 рр.

Джерело: побудовано за даними [42].

Дані рис. 2.2 свідчать про тенденцію до зростання рівня валових виплат з 27,1 % в 2019 р. до 34,8 % в 2021 р., тобто на 7,7 %.

Динаміка валових премій та валових виплат в розрізі видів страхування в 2021 р. наведена на рис. 2.3.

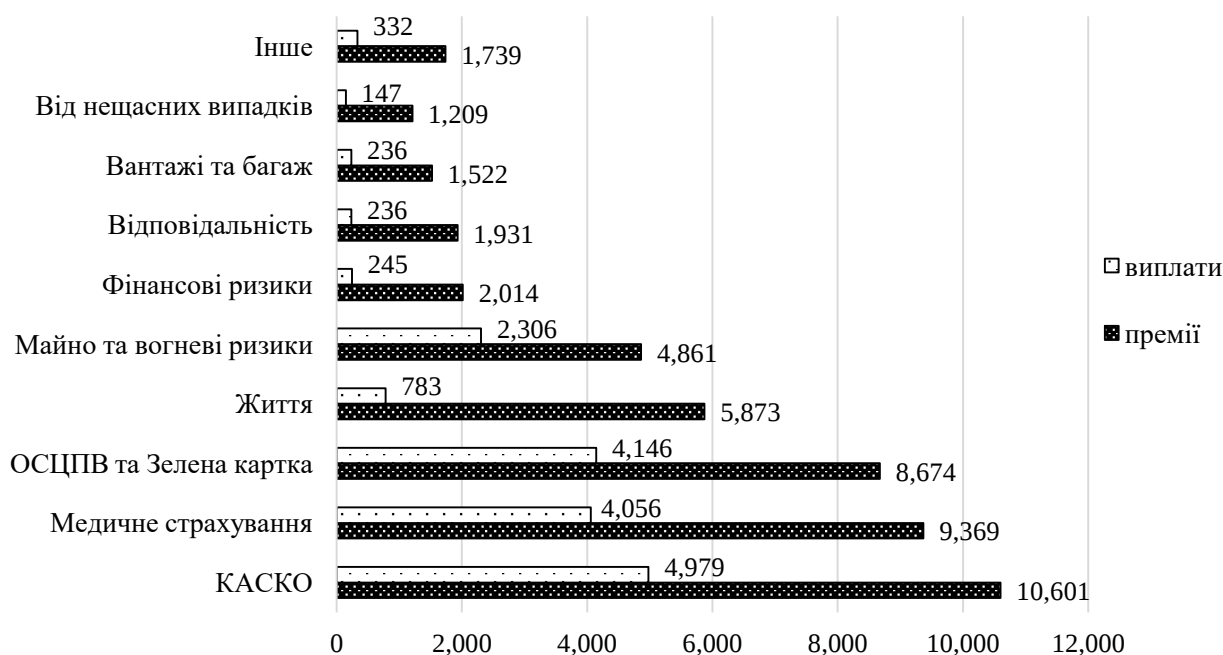

Рис. 2.3. Динаміка валових премій та валових виплат в розрізі видів страхування в 2021 р., млн. грн.

Джерело: побудовано за даними [42].

Дані рис. 2.3 свідчать, що найбільше страхових премій та виплат припадає на страхування КАСКО – 10601 млн. грн. та 4979 млн. грн. відповідно. Другим за розміром страхових премій та виплат є медичне страхування – 9369 млн. грн. та 4056 млн. грн. відповідно. По страхуванню життя сум виплат складає 5873 млн. грн., премій – 783 млн. грн. Що стосується страхування майна та вогневих ризиків, страхові виплати складають 4861 млн. грн., страхові премії 2306 млн. грн.

Одним із ключових показників стану розвитку страхового сектору є показник проникнення, який визначається як співвідношення обсягу страхових премій до ВВП (табл. 2.3). Дані табл. 2.3 свідчать, що в Україні ринок страхування є незначним за обсягом активів та за рівнем споживання страхових послуг. Показник проникнення в 2021 р. становить 0,90 %, спостерігається тенденція до скорочення його значення протягом 2019-2021 рр.

Таблиця 2.3

Показник проникнення страхування протягом 2019-2021 рр.

Роки	Показники			
	ВВП, млн грн	Валові страхові премії, млн грн	Питома вага страхового ринку у ВВП, %	Темпи приросту валових страхових премій, %
2019	3978400	53001,2	1,33	7,36
2020	4194102	45184,9	1,08	-14,75
2021	5459574	48894,0	0,90	8,21

Джерело: побудовано за даними [42].

Для порівняння, згідно даних World Bank Statista, рівень проникнення страхування в економіку Німеччини у 2021 р. становив «non life» – 1,9%, «life» – 3,2%, У Фінляндії, Великобританії, Франції, Швейцарії рівень проникнення страхування є найвищим і знаходиться на рівні близько 9-11% ВВП [15]. У Швеції, Німеччині, Австрії, Іспанії рівень проникнення страхування становить 4-7% ВВП [26, с. 24]. Така ситуація на ринку страхових послуг України вказує на недостатній рівень страхової культури й реальних доходів бізнесу й населення.

Паралельно з аналізом рівня проникнення страхування варто дослідити і показник щільності страхування в Україні, розраховується як співвідношення розміру страхових премій до всього населення країни (рис. 2.4).

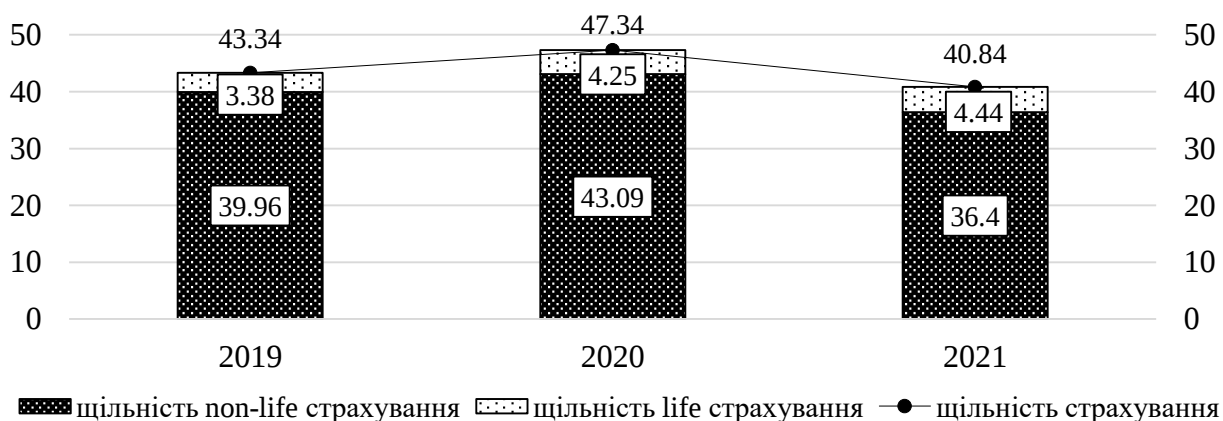

Рис. 2.4 Динаміка показника щільності страхування протягом 2019-2021 рр., дол. США

Джерело: побудовано за даними [42].

Дані рисунку 2.3 свідчать, що показник щільності страхування в Україні в

2021 р. становить 40,84 дол. США, в тому числі щільність страхування «life» складає 4,44 дол. США, «non-life» - 36,4 дол. США. Порівняно з попереднім роком значення показника зменшилось на 6,5 дол. США. Страхові експерти вважають нормальною ситуацією на страховому ринку, якщо показник щільності страхування становить 140 дол. США і більше [51, с. 123]. В Україні значення даного показника є набагато нижчим, що свідчить про те, що страхування належним чином не використовується як механізм фінансування ризиків та інструмент страхового захисту держави. Рейтинг страхових компаній за обсягами валових страхових премій в 2021 р. наведено на рис. 2.5.

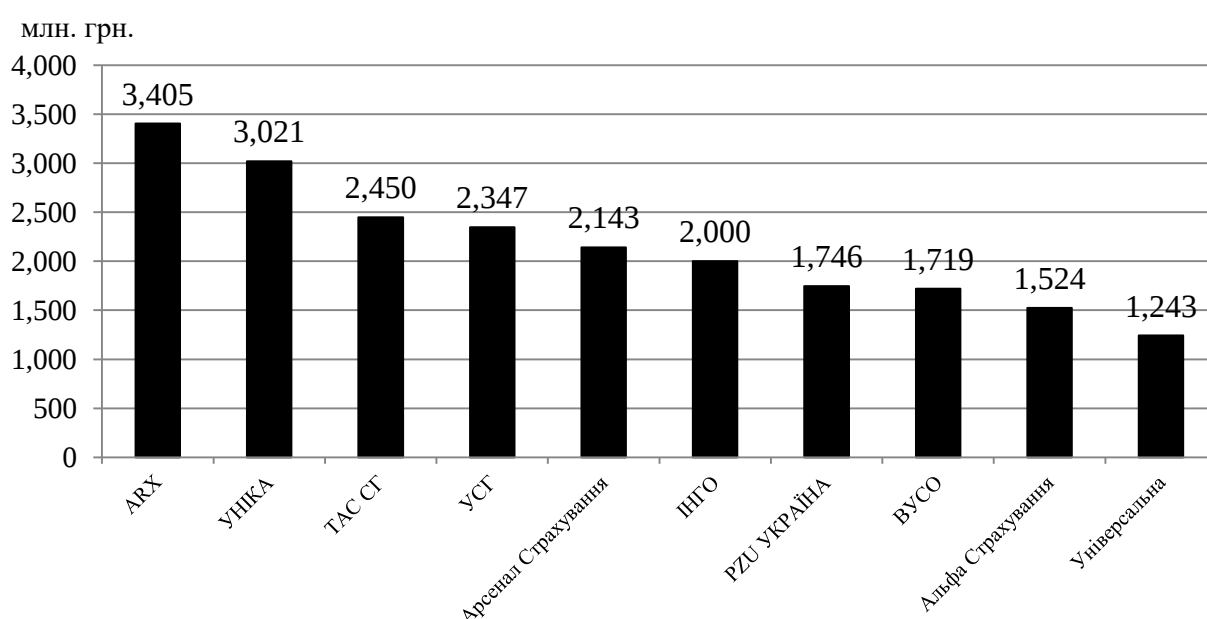

Рис. 2.5. Рейтинг страхових компаній за обсягами валових страхових премій в 2021 р.

Джерело: побудовано за даними [55].

Дані рис. 2.5 свідчать, що в 2021 р. за обсягами валових страхових премій першу трійку лідерів посідають ARX (3405 млн. грн.), УНІКА (3021 млн. грн.) та ТАС СГ (2450 млн. грн.). Також значну суму премій отримали УСГ, Арсенал Страхування, ІНГО, PZU Україна, ВУСО, Альфа Страхування та Універсальна.

Отже, на протязі 2019-2021 рр. спостерігаємо наступні тенденції на ринку страхових послуг: скорочення кількості страхових компаній до 156; ріст обсягу валових страхових премій до 48894,0 млн. грн., валових страхових виплат до 17000,0 млн. грн.; скорочення показника проникнення в до 0,90 %; зниження показника щільності страхування до 40,84 дол. США.

2.2. Особливості розробки та надання послуг у сегменті видів страхування життя

Сучасний ринок страхування життя в Україні недостатньо розвинений та відіграє незначну роль, проте має значний потенціал. У 2021 р. на «українському ринку страхування життя продовжувалась консолідація та укрупнення основних гравців. Ця тенденція безпосередньо відобразилася на кількості працюючих компаній на ринку. Кількість лайфових страховиків з діючими ліцензіями за повний минулий рік знизилась із 20 до 13 компаній» [26]. Динаміка основних показників зі страхування життя протягом 2019-2021 рр. наведена в табл. 2.4.

Таблиця 2.4

Динаміка основних показників страхування життя протягом 2019-2021 рр.

Показники	Рік			Абсолютне відхилення (+,-)		Відносне відхилення (%)	
	2019	2020	2021	2020/ 2019	2021/ 2020	2020/ 2019	2021/ 2020
Кількість договорів страхування, тис. од.	1037	4105	1599	3068,0	-2506,0	295,9	-61,0
Кількість застрахованих громадян, тис. ос.	5133	1916	2871	-3217,1	954,7	-62,7	49,8
в т.ч. за поточний рік, тис. ос.	4597	4163	2076	-434,4	-2086,4	-9,4	-50,1
Страхові платежі, млн. грн.	4624,0	4382,4	5083,2	-241,6	700,8	-5,2	16,0
Страхові виплати, млн. грн.	575,9	640,6	800,1	64,7	159,5	11,2	24,9
Рівень виплат, %	12,5	14,6	15,7	2,2	1,1	17,4	7,7

Джерело: побудовано за даними [42].

Дані таблиці 2.4 показують, що кількість договорів страхування життя в 2021 р. зменшилася на 2506 тис. од. або 61,0 %, що є негативною тенденцією. При цьому кількість застрахованих осіб за рік також зменшилася, зокрема в 2021 р. на 2086,4 тис. ос. або 50,1 % до показника 2076 тис. ос.

Незважаючи на скорочення кількості компаній на ринку, загальний обсяг страхових платежів зі страхування життя зростає, зокрема в 2021 р. сума збільшилася на 700,8 млн. грн. або 16,0 % до 5083,2 млн. грн. Спостерігаємо зростання і суми страхових виплат з 575,9 млн. грн. до 800,1 млн. грн., що є позитивною тенденцією.

При цьому рівень виплат зі страхування життя протягом трьох останніх років зростає, в 2019 р. складав 12,5 %, в 2020 р. 14,6 %, в 2021 р. 15,7 %.

Графічно динаміка рівня виплат зі страхування життя наведена на рис. 2.6.

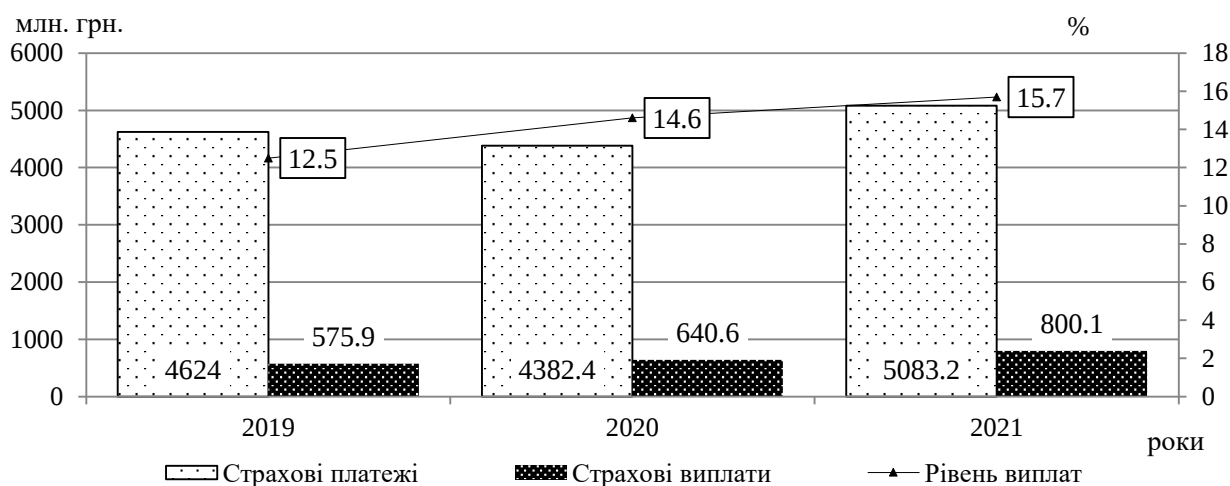

Рис. 2.6. Динаміка рівня виплат зі страхування життя протягом 2019-2021 рр.

Джерело: побудовано за даними [42].

Дані рис. 2.6 свідчать про позитивну тенденцію до зростання суми страхових платежів, страхових виплат і як результат рівня виплат протягом 2019-2021 рр. Далі розглянемо динаміку страхових платежів в розрізі видів страхування життя протягом 2019-2021 рр. на основі даних табл. 2.5. Дані табл. 2.5 свідчать, що зростання суми страхових платежів відбулось з рахунок зростання страхових платежів за договорами страхування життя на 18,7 млн. грн. або 24,6 %, за договорами накопичувального страхування життя на 634,0 млн. грн. або 24,8 %, за договорами страхування життя виключно на випадок смерті на 53,2 млн. грн. або 19,8 %. Одночасно спостерігається тенденція до зменшення суми страхових платежів за іншими договорами страхування життя на 5,1 млн. грн. або 0,3 %.

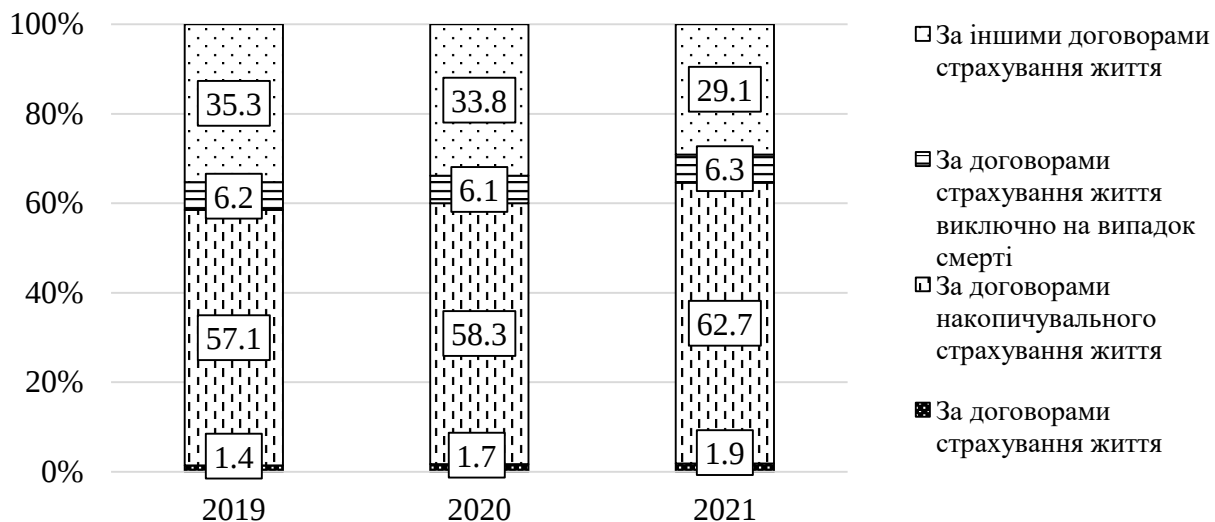
Таблиця 2.5

**Динаміка страхових платежів в розрізі видів страхування життя протягом
2019-2021 рр., млн. грн.**

Показники	Рік			Абсолютне відхилення (+,-)		Відносне відхилення (%)	
	2019	2020	2021	2020/ 2019	2021/ 2020	2020/ 2019	2021/ 2020
За договорами страхування життя	64,8	76,1	94,8	11,3	18,7	17,4	24,6
За договорами накопичувального страхування життя	2640,8	2554,0	3188,0	-86,8	634,0	-3,3	24,8
За договорами страхування життя виключно на випадок смерті	288,1	269,1	322,3	-19,0	53,2	-6,6	19,8
За іншими договорами страхування життя	1630,3	1483,2	1478,1	-147,1	-5,1	-9,0	-0,3
Разом	4624,0	4382,4	5083,2	-241,6	700,8	-5,2	16,0

Джерело: побудовано за даними [42].

Структура страхових платежів в розрізі видів страхування життя представлена на рис. 2.7.

**Рис. 2.7. Структура страхових платежів в розрізі видів страхування життя
протягом 2019-2021 рр.**

Джерело: побудовано за даними [42].

Дані рис. 2.7 свідчать, що найбільшу питому вагу в страхових платежах зі

страхування життя протягом 2019-2021 рр. займають платежі за договорами накопичувального страхування життя, зокрема в 2019 р. 57,1 %, в 2020 р. 58,3 %, в 2021 р. 62,7 %. Значну частку займають страхові платежі за іншими договорами страхування життя, проте спостерігається тенденція до її зменшення з 35,3 % до 29,1 %.

.Рейтинг страхових компаній зі страхування життя за валовими страховими преміями в 2021 р. наведено на рис. 2.8. Дані рис. 2.8 свідчать, що в 2021 р. першу трійку страхових компаній зі страхування життя за валовими страховими преміями очолюють Метлайф з сумою страхових премій 2107,2 млн. грн., ТАС з сумою страхових премій 766,2 млн. грн., РЗУ України з сумою страхових премій 635,5 млн. грн.

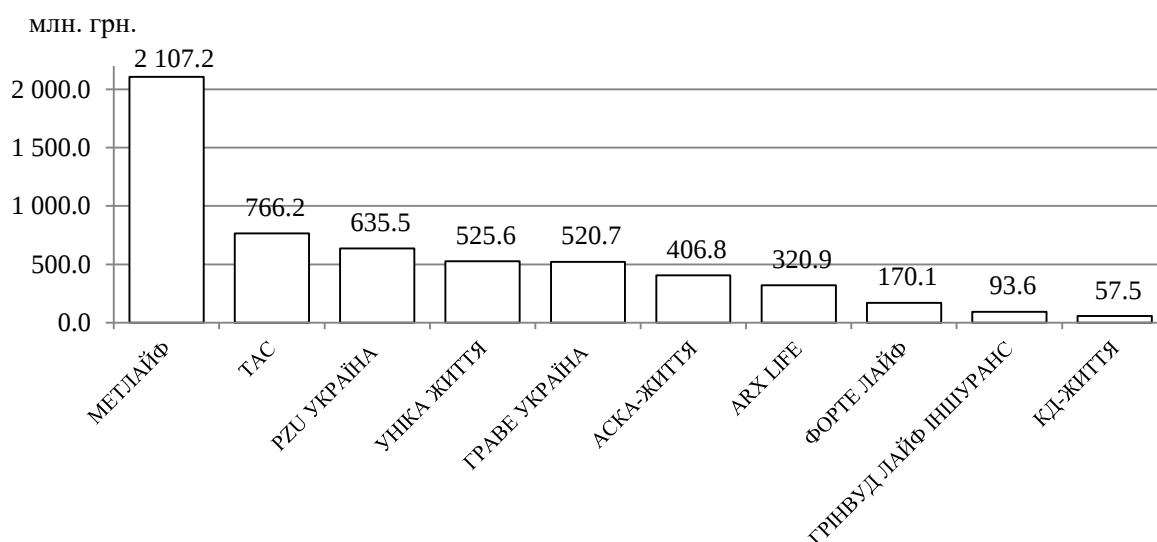

Рис. 2.8. Рейтинг страхових компаній зі страхування життя за валовими страховими преміями в 2021 р.

Джерело: побудовано за даними [55].

Отже, до основних тенденцій розвитку ринку страхування життя протягом 2019-2021 рр. можна віднести: зменшення кількості лайфових страховиків до 13 компаній; зменшення кількості договорів страхування життя на 2506 тис. од.; зростання обсягу страхових платежів на 700,8 млн. грн. та виплат зі страхування на 1,1 %; зростання суми страхових резервів до 13600,2 млн. грн. та суми інвестиційного доходу до 1093,1 млн. грн.

2.3. Сучасні тренди розвитку майнових видів страхування

На галузь майнового страхування в Україні припадає найбільша частка послуг, що надається корпоративному сектору економіки, так і приватним особам. Це пов'язано, насамперед з усвідомленням представниками бізнесу та приватними домогосподарства необхідності забезпечення надійного страхового захисту страхового захисту в ринковому середовищі.

Послуги страхування майна громадян надають компанії загального страхування. Станом на 1.09.2022 р. їхня кількість становила 147 компаній.

Аналізуючи ринок страхових послуг України загалом, можна сказати, що найбільшу частку в його структурі має майнове страхування (рис. 2.9).

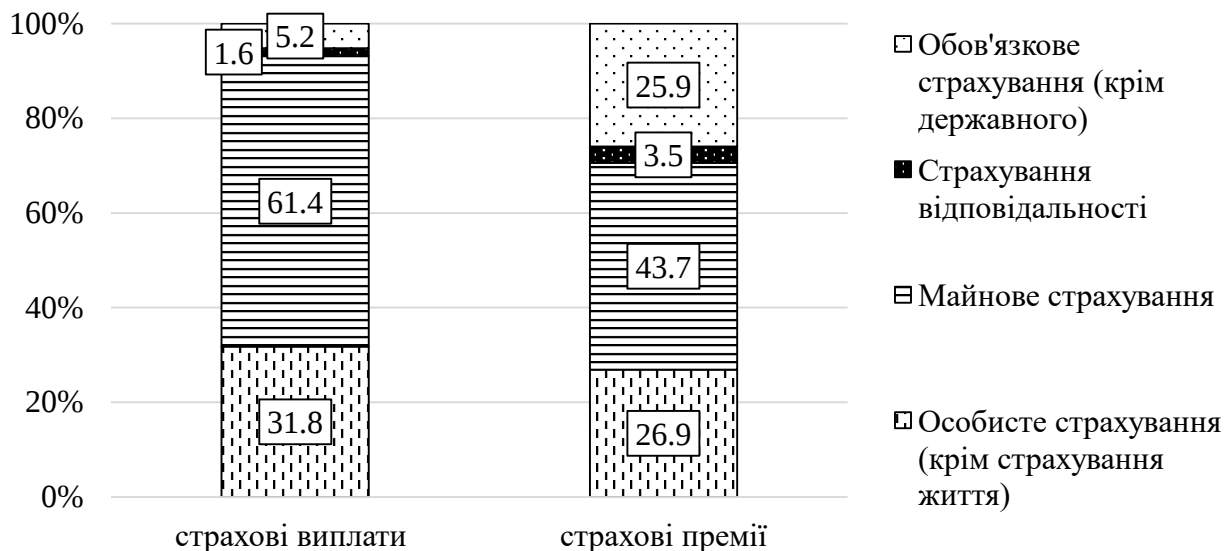

Рис. 2.9. Структура видів страхування в розрізі страхових премій та виплат у 2021 р.

Джерело: побудовано за даними [42].

Дані рис. 2.10 свідчать, що за підсумками 2021 року у структурі валових страхових премій найбільша питома вага належить майновому страхуванню – 43,7 %. Питома вага страхових виплат з видів майнового страхування складає 61,4 %. Оцінка показників розвитку майнових видів страхування в Україні протягом 2019-2021 рр. узагальнена в табл. 2.6.

Таблиця 2.6

**Динаміка показників розвитку майнових видів страхування в
Україні протягом 2019-2021 рр.**

Показники	Рік			Абсолютне відхилення (+,-)		Відносне відхилення (%)	
	2019	2020	2021	2020/ 2019	2021/ 2020	2020/ 2019	2021/ 2020
Кількість страхових компаній, од.	210	190	143	-20	-47	-9,5	-24,7
Сума страхових платежів, млн. грн	17374,4	14311,7	15158,1	-3063,7	847,4	-17,6	5,9
Сума страхових виплат, млн. грн	1160,5	5171,7	7519,7	4011,2	2348	345,6	45,4
Рівень виплат, %	6,7	36,1	49,6	29,5	13,5	441,0	37,3
Активи страховиків, млн грн	30263,7	32485,9	36142,4	2222,2	3656,5	7,3	11,3
Власний капітал страховиків, млн. грн	11449,6	14015,1	11770,3	2565,5	-2244,8	22,4	-16,0
Сума сформованих страхових резервів, млн. грн	14800,1	18381,2	19911,0	3581,1	1529,8	24,2	8,3
Гарантійний фонд, млн. грн	6463,9	8452,4	7443,9	1988,5	-1008,5	30,8	-11,9

Джерело: побудовано за даними [42].

Дані табл. 2.6 свідчать, що не зважаючи на скорочення кількості страхових компаній, які надають послуги у сфері майнових видів страхування, в загальному спостерігається тенденція до зростання сум акумульованих страхових премій з 14311,7 млн. грн. в 2020 р. до 15158,1 млн. грн. в 2021 р.

Сума страхових виплат в 2021 р. складає 7519,7 млн. грн., порівняно з 2020 роком зросла на 2348 млн. грн. або 45,4 %. Рівень виплат найвищим є в 2021 р., складає 49,6 %.

Сума власного капіталу страховиків в 2021 р. зменшилась на 2244,8 млн. грн. або 16,0%. Обсяги сформованих страхових резервів в 2021 р. складають 19911,0 млн. грн., що на 1529,8 млн. грн. або 8,3 % більше, ніж у попередньому році.

При цьому спостерігаємо зменшення суми гарантійного фонду з 8452,4 млн. грн. в 2020 р. до 7443,9 млн. грн., тобто на 11,9 %. Зазначені показники свідчать насамперед про незначне зниження рівня фінансової спроможності виконувати взяті зобов'язання за договорами майнового страхування.

Графічно динаміка рівня страхових виплат за видами майнового страхування наведено на рис. 2.11. Представлені на рис. 2.10 дані говорять про

досить високу операційну ділову активність страховиків на даному сегменті страхового ринку, рівень страхових виплат зріс більше як в 6 разів, з 6,7 % до 49,6 %.

Рис. 2.10. Динаміка рівня страхових виплат за видами майнового страхування протягом 2019-2021 рр.

Джерело: побудовано за даними [42].

Рейтинг страхових компаній за добровільним страхуванням майна в 2021 р. наведено на рис. 2.11.

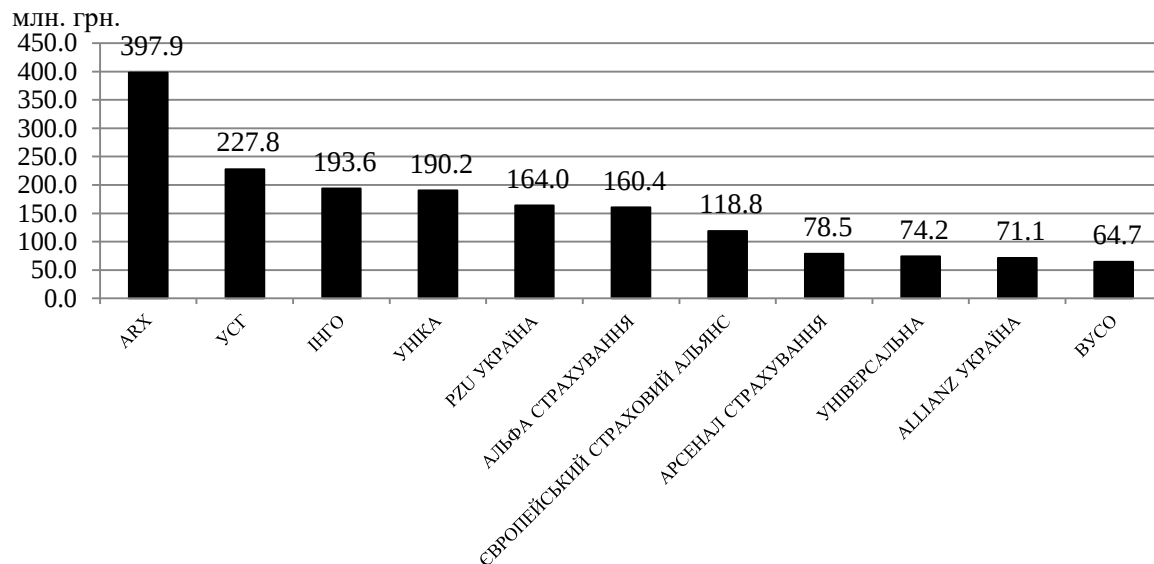

Рис. 2.11. Рейтинг страхових компаній з добровільного страхування майна за валовими страховими преміями в 2021 р.

Джерело: побудовано за даними [55].

Дані рис. 2.12 свідчать, що в 2021 р. найбільше премій з добровільного страхування майна отримали ARX – 397,9 млн. грн., УСГ – 227,8 млн. грн. ІНГО –

193,6 млн. грн. Також в першу десятку рейтингу увійшли УНІКА, РЗУ Україна, Альфа Страхування, Європейський Страховий Альянс, Арсенал Страхування, Універсальна, Allianz Україна, ВУСО.

Отже, до основних тенденцій розвитку ринку майнового страхування протягом 2019-2021 рр. можна віднести: скорочення кількості страхових компаній; зростання сум акумульованих страхових премій до 15158,1 млн. грн. та суми страхових виплат до 7519,7 млн. грн.

Висновки до розділу 2

Дослідження основних показники розвитку ринку страхових послуг дає підстави констатувати про наступне. Спостерігається негативна тенденція скорочення кількості страхових компаній до 156 в 2021 р.. Розмір чистих виплат в 2020 р. складає 35,8 %. Позитивним є зростання обсягу сформованих страхових резервів, в 2020 р. складає 34192,1 млн. грн., порівняно з 2014 роком показник зріс в 2 рази. Частка страхового ринку у ВВП зменшується, в 2020 р. складає 1,08 %, що є негативною тенденцією.

На ринку страхування життя спостерігаємо позитивні тенденції. Зокрема, загальний обсяг страхових платежів в 2021 р. збільшився на 700,8 млн. грн. або 16,0 %; сума страхових виплат зросла на 159,5 млн. грн. або 24,9 %; рівень виплат в 2021 р. складає 15,7 %. Найбільшу питому вагу в страхових платежах протягом 2019-2021 рр. займають платежі за договорами накопичувального страхування життя, зокрема в 2021 р. 62,7 %. Першу трійку страхових компаній очолюють Метлайф, ТАС та РЗУ України.

Протягом 2019-2020 рр. спостерігається тенденція до скорочення кількості страхових компаній з майнового страхування, що зумовлене підвищенням вимог до структури резервів страховиків, значною концентрацією страхових платежів. Незважаючи на скорочення кількості страхових компаній, в 2021 р. зростає розмір страхових платежів на 5,9 %, страхових виплат на 45,4 %. Рівень виплат найвищим в звітному р. найвищий, складає 49,6 %. Це свідчить про динамічність розвитку майнових видів страхування, її перспективність.

РОЗДІЛ 3

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ЗРІВНОВАЖЕННЯ СТРАХОВИХ ІНТЕРЕСІВ СТЕЙКХОЛДЕРІВ РИНКУ

3.1. Пріоритети подальшого розвитку страхування життя та інших видів, ніж страхування життя

Сучасний ринок страхування життя постійно розвивається, але залишається багато питань, які потребують наукового та практичного вирішення. До основних проблем, що гальмують розвиток ринку страхування життя варто віднести: недосконалість законодавства, відсутність належного нагляду та контролю за діяльністю та ринковою поведінкою страхових компаній та посередників; низький рівень довіри до компаній зі страхування життя; проблеми з ліквідністю страхових компаній; відсутність продуктів, які залучають довгострокові ресурси, а також механізму залучення таких ресурсів.

Напрями подальшого розвитку страхування життя згруповано на рис. 3.1.

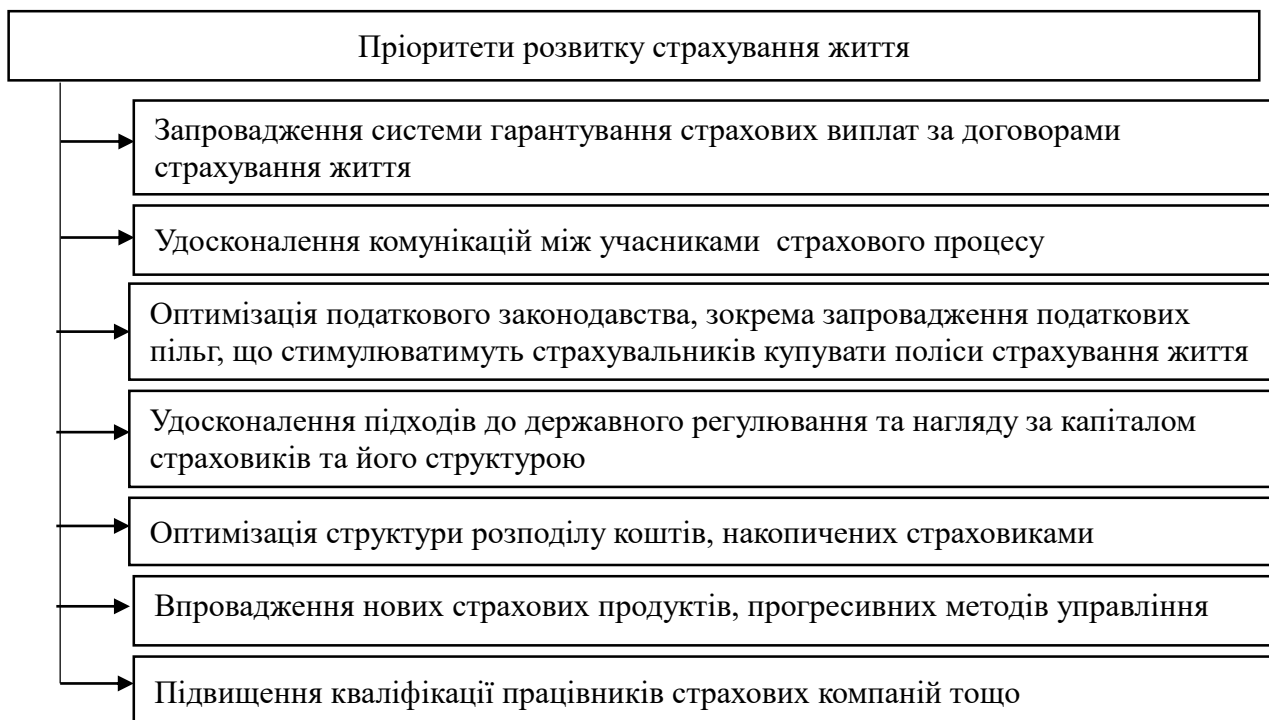

Рис. 3.1. Напрями подальшого розвитку страхування життя

Джерело: власні дослідження.

Серед основним проблем майнового страхування в Україні варто виділити: низький рівень доходів фінансової грамотності населення; обмеженість в пропозицій видів страхових продуктів (не більше 4 страхових продуктів) тощо.

Подальший розвиток ринку майнових видів страхування залежить від спроможності оптимально взаємодіяти учасникам страхового процесу щодо замкнутого розподілу ризиків й відповідальності у просторі та часі, тим самим підвищуючи стабільність функціонування національної економіки на макро- і мікрорівнях.

Створення дієвої системи майнового страхового захисту є основою забезпечення стабільності та ефективності економічних відносин, підвищення рівня життя населення та соціальної стабілізації, створення міцної системи захисту як фінансів держави, так й інтересів окремих громадян та підприємства, що є можливим лише шляхом проведення ефективної державної політики, спрямованої на регулювання страхового ринку в Україні.

Подальший розвиток майнових видів страхування в Україні має бути спрямований на реалізацію системних заходів: «формування високого рівня страхової культури та довіри; захист прав споживачів страхових послуг, що передбачає формування прозорих, зрозумілих умов страхового захисту, без додаткових обмежень у покритті майнових ризиків страхуванням; генерування страховиком інноваційних бізнес-процесів, здатних підвищувати конкурентоспроможність компанії та гарантувати надійність й своєчасність страхового захисту страхувальникам; формування сучасного комунікаційного страхового середовища, застосування сучасних інструментів (офлайн, онлайн) та урізноманітнення каналів збуту страхових послуг; удосконалення правового та інституціонального середовища щодо взаємовідносин між учасниками страхового процесу» [30].

З метою покращення функціонування та подальшого розвитку страхування життя та інших видів, ніж страхування життя доцільним є вжиття наступних заходів:

- удосконалення нормативно-правової бази в сфері страхування;
- здійснення постійного контролю за роботою страхових компаній органами страхового нагляду та застосовування ними завчасних заходів щодо попередження неплатоспроможності страховиків;
- покращення механізму наглядових дій задля недопущення функціонування страхових компаній, які неспроможні здійснювати страхові відшкодування, проведення постійного моніторингу відповідності страхових випадків страховим виплатам;
- запровадження ефективної тарифної політики, завдяки якій страхові компанії будуть здатні підтримувати рівновагу між отриманими страховими преміями та здійснюваними страховими виплатами, яке є гарантією забезпечення стабільності діяльності страхових компаній.

Наразі до пріоритетних напрямів розвитку ринку страхування України доцільно віднести: впровадження альтернативних механізмів оцінки страхових ризиків; підвищення ефективності інструментів ризик-менеджменту у страховій діяльності; активне впровадження інформаційних технологій, що сприятиме прискоренню процесу обміну даними, спрощенню процедури укладання договорів страхування; збільшення у загальній структурі частки довгострокового страхування; уніфікація умов страхування з урахуванням міжнародних стандартів.

З метою розвитку ринку страхових послуг в Україні у після воєнний період необхідно пом'якшити регуляторні вимоги (переглянути нормативи розрахунку премій, платоспроможності, структури активів тощо), зменшити податкове навантаження на страховий бізнес, стимулювати внутрішнє перестраховування, забезпечити механізм миттєвого рефінансування за допомогою банків та НБУ, забезпечити можливість пільгового кредитування під строкові депозити тощо.

3.2. Перспективи діджиталізації ринку страхових послуг в Україні

Діджиталізацію на ринку страхових послуг варто розглядати як об'єктивні процеси осучаснення страхових відносин у суспільстві. Технологічні інновації створюють якісно нові можливості для укладання та переукладання договорів у розрізі різних класів й видів страхування. Значно розширюються комунікаційно-інформаційні можливості учасників страхового процесу, урізноманітнюються варіанти позиціювання та збуту послуг, підвищується сервіс і якість страхового обслуговування.

Процес діджиталізації істотно впливає на функціонування страхових компаній, які стають основними суб'єктами страхового ринку. Визначальним фактором розвитку діджиталізації ринку страхових послуг є використання сучасних технологій. Йдеться насамперед про можливості організації та впроваджені інноваційних бізнес-процесів (розробка та збут страхових послуг, збалансування страхового портфеля управління доходами та витратами тощо) здатних суттєво підвищити ефективність функціонування компанії з позиції забезпечені її конкурентоспроможності на страховому ринку.

Ключові переваги діджиталізації для потенційних споживачів страхових послуг полягають у наступному: по-перше процедура купівлі страхового продукту стає максимально спрощеною; по-друге при оформленні договорів немає потреби у зверненні до офісу страхової компанії, необхідно лише заповнити онлайн-форму та здійснити страховий внесок; по-третє страховик має економію коштів на комісії агента, яка передається клієнтам у вигляді нижчих страхових нарахувань; по-четверте, якщо виникає необхідність повідомлення про страховий випадок – достатньою дією є звернення на сайт компанії або через мобільний додаток заповнити затверджену форму.

У короткостроковій перспективі реалізація заходів діджиталізації дасть можливість страховим компанії підвищити рентабельність, прибутковість і, як наслідок, безпекову складову страхового бізнесу. Водночас, реалізація цифрових

технологій зменшить витрати при просуванні страхового продукту, наприклад, автоматизація процесів можуть знизити витрати, пов'язані з обробкою претензій, більш ніж на 30%. Довгострокові конкурентні переваги можна забезпечити за рахунок впровадження інноваційного страхового продукту та послуги захисту.

Діджиталізація має певні проблеми на сучасному ринку страхових послуг в Україні, а саме: обмеження та труднощі з масштабом застосування цифрових технологій у зв'язку з необхідністю нести витрати на переобладнання; ІТ-підтримка страхової діяльності та перепідготовка працівників; безпека, включаючи доступ до персональних даних; конкуренція цифрових каналів з іншими каналами послуг страхових компаній; необхідність реструктуризації внутрішніх бізнес-процесів страхової компанії. Тобто в українських страхових компаніях йде процес цифрової трансформації, яка включає: електронне страхування, послуги страхування онлайн та прямих продажів, кібербезпеку, мобільні послуги та послуги онлайн, автоматизація платіжного процесу, технологія блокчейн, перетворення сайту страхової компанії в інструмент для комунікацій та продажів.

На сьогодні маркетингові стратегії страховиків з позиції діджитал маркетингових каналів в Україні використовують дві страхові компанії: Уніка – брендова реклама в пошуку; ARX Страхування – банери, які з'являлися при підключенні Wi-Fi у термінали, пошукова реклама в Google, розсилка в Viber, Facebook, кооперація з блогерами.

Послуги з хмарних технологій надають ІТ-компанії переважно на платній основі. Так, ПрАТ «Страхова компанія «УНІКА» здійснює свою діяльність у хмарному середовищі De Novo.

Досліджуючи веб-сайти страховиків, варто зауважити, що на офіційних вебсайтах є посилання на мобільні додатки. Їх мають нині такі страховики: ПрАТ «Страхова компанія «УНІКА», ПрАТ «Княжа вієнна іншуранс груп», ПрАТ «Інго Україна», ПрАТ «Українська акціонерна страхова компанія «Аска», ТОВ «Страхова компанія «Грінвуд лайф іншуранс» та інші.

Наступною діджитал-технологією, яка поступово впроваджується на українському страховому ринку, є телематика. Телематика у страхуванні – це процес уточнення вартості страхового поліса для окремого страхувальника, що відбувається за допомогою технічних пристроїв. На вітчизняному ринку страхування подібні послуги вже надають такі страхові компанії: ПрАТ «Страхова компанія «АРКС» страхування», ПрАТ «Українська акціонерна страхова компанія «АСКА», ПрАТ «Акціонерна страхова компанія «ІНГО Україна».

З метою спрощення процесів та механізмів страхування страхові компанії повинні активно використовувати цифрові технології, до яких можемо віднести: автоматизацію; чатоботи (chatbots); хмарну обробку даних (cloud computing); технології з елементами штучного інтелекту (artificial intelligence). Діджиталізація висуває нові вимоги з боку клієнтів, яким потрібна простота використання (наприклад, придбання в один клік), цілодобовий доступ, чітка та зрозуміла інформація про продукт чи послугу, інноваційні індивідуалізовані послуги, що забезпечуються за допомогою цифрових технологій.

Розвиток діджиталізації визначає майбутні затребувані ринком напрямки діяльності страхових компаній: «клієнтоорієнтований підхід; пошук партнерів в сфері технологій; захист інтелектуальної власності і результатів інтелектуальної діяльності; створення інноваційної культури» [28]. Аналітичні дослідження McKinsey пропонують три основні напрямки розвитку діджиталізації з метою забезпечення перебудови страхового бізнесу в сучасних умовах цифрової економіки, які також доречно взяти до уваги вітчизняним страховим компаніям/

Українські страхові компанії вже прямують до активного та широкого застосування діджитал маркетингових каналів для залучення потенційних страхувальників. Хоча обсяги трафіку ще невеликі, помітні намагання тестувати різноманітні маркетингові канали, досліджувати їхню ефективність для залучення споживачів різних страхових продуктів, особливо це видно на прикладі страхової компанії ARX, яка має найбільш диверсифікований діджитал маркетинг мікс.

Висновки до розділу 3

1. Подальший успішний розвиток різновидів страхування залежить від здійснення ефективного контролю за діяльністю страховиків з боку держави; посилення вимог до капіталу страховиків, їхньої платоспроможності та активів; адаптації вітчизняного страхового законодавства відповідно до норм, правил та вимог європейського та світового ринків; впровадження інноваційних технологій зі страхування та новітніх стандартів якості обслуговування в цій сфері; створення об'єднань страховиків з найважливіших проблем страхування; створення комплексної системи підготовки та підвищення кваліфікації кадрів; здійснення популяризації страхових послуг серед населення.

2. Активізація процесів діджиталізації це об'єктивний та закономірний процес розвитку страхового ринку. Завдяки цифровізації страхових відносин у суспільстві зростатиме кількість укладених договорів страхування, підвищуватиметься швидкість прийняття рішень у сфері розподілу ризиків, використовуючи механізм страхування. Крім цього, процеси діджиталізації сприятимуть зростанню ділової та інвестиційної активності на страховому ринку.

.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

В процесі дослідження механізму функціонування та напрямів розвитку ринку страхових послуг, зроблено наступні висновки та пропозиції:

1. Ринок страхових послуг є ключовим елементом фінансової системи України. На основі узагальнення думок науковців ринок страхових послуг можна визначити як фінансово-економічне середовище в якому здійснюється процес купівлі – продажу страхових послуг. З однієї сторони страхувальники отримують страховий захист за відповідну плату. З іншої – компанії комерціалізують страхову діяльність, забезпечуючи покриття найрізноманітніших ризиків. Зміст ринку страхових послуг розкривається через загальні (пізнавальна, комунікативна, прикладна, інтерпретаційна, ідеологічна) та специфічні функції.

2. На сьогодні розвитку ринку страхових послуг сприяє налагоджена система взаємодії стейкхолдерів страхового процесу, до яких відносять потенційних страхувальників, застрахованих осіб, страхові компанії, контролюючі та регулюючі органи. Кожна зацікавлена особа має свій інтерес. До сучасних інструментів взаємодії стейкхолдерів відносять диверсифікацію, ціноутворення та FinTech-технології, використання яких сприяє підвищенню конкурентоспроможності страхових компаній.

3. Розглянувши основні показники розвитку ринку страхових послуг України, варто зазначити, що більшість із них демонструють відставання від нормативних значень, що в свою чергу вказує на низьку фінансову капіталоємність та існування стримуючих факторів розвитку ринку страхових послуг України. Спостерігається негативна тенденція скорочення кількості страхових компаній до 156 в 2021 р.. Розмір чистих виплат в 2020 р. складає 35,8 %. Позитивним є зростання обсягу сформованих страхових резервів, в 2020 р. складає 34192,1 млн. грн., порівняно з 2014 роком показник зріс в 2 рази.

4. На ринку страхування життя спостерігаємо позитивні тенденції.

Зокрема, загальний обсяг страхових платежів зі страхування життя в 2021 р. збільшився на 700,8 млн. грн. або 16,0 %; сума страхових виплат зросла на 159,5 млн. грн. або 24,9 %; рівень виплат зі страхування життя в 2021 р. складає 15,7 %. Найбільшу питому вагу в страхових платежах зі страхування життя протягом 2019-2021 рр. займають платежі за договорами накопичувального страхування життя, зокрема в 2021 р. 62,7 %.

5. Протягом 2019-2020 рр. спостерігається тенденція до скорочення кількості страхових компаній з майнового страхування, що зумовлене підвищенням вимог до структури резервів страховиків, значною концентрацією страхових платежів. Незважаючи на скорочення кількості страхових компаній, в 2021 р. зростає розмір страхових платежів на 5,9 %, страхових виплат на 45,4 %. Рівень виплат найвищим в звітному р. найвищий, складає 49,6 %. Це свідчить про перспективність розвитку майнових видів страхування.

6. Подальший успішний розвиток різновидів страхування залежить від здійснення ефективного контролю за діяльністю страховиків з боку держави; посилення вимог до капіталу страховиків, їхньої платоспроможності та активів; адаптації вітчизняного страхового законодавства відповідно до норм, правил та вимог європейського та світового ринків; впровадження інноваційних технологій зі страхування; створення об'єднань страховиків з найважливіших проблем страхування; створення комплексної системи підготовки та підвищення кваліфікації кадрів; здійснення популяризації страхових послуг серед населення.

7. Поширення процесів діджиталізації впливає практично на всі сфери операційної, інвестиційної та фінансової діяльності страховика. Впровадження інновацій на страховому ринку має осучаснити ключові бізнес-процеси страховика, підвищуючи його конкурентоспроможність на ринку та забезпечуючи надійність страхового захисту. Взагалі варто констатувати, що цифровізація страхового ринку створює підґрунтя для подальшого розвитку страхових відносин у суспільстві на середньострокову та довгострокову перспективу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабенко-Левада В. Г., Скорба О. А. Прогнозування розвитку страхового ринку України: індетерміністський підхід. *Електронне наукове фахове видання «Економіка України»*, 2021. № 12. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/12_2021/103.pdf.
2. Базилевич В. Д. Сучасна парадигма страхування: суть та протиріччя. *Вісник Київського нац. університету ім. Т. Шевченка. Економіка*. 2006. № 81/82. С. 9–13.
3. Ботвіна Н.О. Формування страхового ринку в Україні: реалії та проблеми сьогодення. *Економічний аналіз*, 2019. Т. 29. № 4. С. 132-137.
4. Варга В. П. Діджиталізація як один з чинників конкурентоспроможності підприємства. *Ефективна економіка*, 2020. № 8. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/8_2020/156.pdf.
5. Віленчук О.М. Інноваційні стратегії управління діяльністю страхових компаній: міжнародний та національний контексти. *Науковий вісник Херсонського державного університету*, 2021. Випуск 41. С. 65-70.
6. Волосович С.В., Фоміна О. Технологічні інновації на страховому ринку. *Вісник КНТЕУ*, 2018. № 5. С.124-137.
7. Гаманкова О.О. Ринок страхових послуг України: теорія, методологія, практика: монографія. К. : КНЕУ, 2009. 283 с.
8. Горбачов І. Майнове страхування в період воєнного стану в Україні. URL: <https://dspace.nau.edu.ua/bitstream/NAU/55131/1/13-14.pdf>.
9. Грибан В.М. Перспективи діджиталізації ринку страхових послуг в Україні». *Матеріали студентської науково-практичної конференції Поліського національного університету «Студентські наукові читання: 2022»*, 30 листопада 2022 р.
10. Грибан В.М. Сучасні тенденції та перспективи розвитку страхового бізнесу в Україні. *Матеріали студентської науково-практичної конференції Поліського національного університету «Студентські наукові читання: 2022»*,

1 листопада 2022 р.

11. Грибан В.М. Теоретична інтерпретація поняття «страхові послуги» у сучасному ринковому середовищі. *Матеріали студентської науково-практичної конференції Поліського національного університету «Студентські наукові читання: 2021»*, 23 листопада 2021 р.

12. Дем'янчук М.А., Дроздина А.А. Інформаційні технології як фактор підвищення конкурентоспроможності страхових компаній. *Модернізація економіки: теоретичні засади та практика реалізації*: матеріали міжнар. наук. практич. конф., Запоріжжя, 2021. С. 145-149.

13. Димніч О. Діджиталізація у страхуванні: світові тренди. *Міжнародний форум EFBM'2021 «Економіка. Фінанси. Бізнес. Управління. Зміни. Адаптація. Нова економіка»*: Київ, 2021. С. 56-58.

14. Желізняк Р.Й., Бонецький О.О., Жулевич М.І., Розвиток світового ринку страхування в умовах діджиталізації. *Modern Economics*, 2019. № 17 (2019). С. 100-104.

15. Журавка О. С. Економічний зміст понять, що характеризують страховий ринок та його структуру. *Вісник університету банківської справи національного банку України*, 2009. № 3. С. 208-211.

16. Заволока Ю.М., Єфременко А.Г., Малашенко Ю.А. Особливості функціонування страхового ринку в умовах сучасної цифрової трансформації. *Економіка і держава*, 2020. № 6. С. 102-106.

17. Киричук С. Проблеми та перспективи майнового страхування в Україні. URL: <http://libfor.com/index.php?newsid=3904>.

18. Клапків Ю. М. Ринок страхових послуг: концептуальні засади, технічні інновації та перспективи розвитку : монографія. Тернопіль : ТНЕУ, 2020. 568 с.

19. Клапків Ю.М., Свірський В.С., Щур Р.І. Аналіз сучасних тенденцій у страховому сегменті фінансового ринку України. *Інноваційна економіка*, 2021. № 3-4. С. 130-139.

20. Клапків Ю. М. Особливості діджиталізації на ринку страхових послуг.

Ринок фінансових послуг України в епоху діджиталізації, збірник тез доповідей XIII Міжнародної науково-практичної конференції, 2019. Вип. XIII, Том 1. С. 78-79.

21. Кнейслер О., Спасів Н., Король С. Новелізаційні тенденції розвитку страхових компаній в Україні. *Світ фінансів*, 2021. № 2(67). С. 106-117.

22. Косова Т.Д., Слободянюк О.В. Фінансова інституціоналізація форм організації страхової діяльності: СВОТ-аналіз. *Економіка та підприємництво*, 2016. № 4-5 (91-92). С. 43-48.

23. Козьменко О. В., Роєнко В. В. Структуризація інвестиційних ризиків страхових компаній. *Вісник Української академії банківської справи*. 2012. № 2(33). С. 58–62.

24. Коцюрба О. Ю., Насипайко Д. С. Страховий ринок України: сучасний стан та проблеми розвитку. *Центральноукраїнський науковий вісник. Економічні науки*, 2020. № 5(38). С. 284-291.

25. Лащик І., Кондрат І., Віблій П., Білець В. Страховий ринок України: сучасний стан та перспективи розвитку. *Галицький економічний вісник*, 2020. № 5 (66). С. 34-39.

26. Лоїк А. В. Страховий ринок України: проблеми та перспективи розвитку Проблеми розвитку страхування в Україні : *Науковий студентський збірник*. Випуск 3. За заг. ред. проф. Плиси В. Й. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2022. 22-26.

27. Лука П.В., Лопушанський Р.В., Татарин Н. Б. Модернізація ринку страхування України в умовах пандемії COVID-19. *Електронний журнал «Економіка та суспільство»*, 2021. Вип. 25. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/271>.

28. Мазурук Г.І. До питання про сутність страхового сектора. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*, 2017. № 5 (33). С. 102-107.

29. Майданська О. Т. Проблеми розвитку страхування життя в Україні Проблеми розвитку страхування в Україні : *Науковий студентський збірник*. Випуск 3. За заг. ред. проф. Плиси В. Й. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2022. С. 30-33.

30. Наливайко Д.В. Страхування майна в умовах економічних перетворень. *Економіка та держава*, 2018. №10. С.106-109.

31. Підсумки діяльності страхових компаній. URL: <https://www.nfp.gov.ua>.

32. Пікус Р.В., Лялькін О.С. Формування інвестиційної стратегії страхової компанії в умовах сучасних викликів. *Інвестиції: практика та досвід*, 2022. № 3. С. 41-48.

33. Подра О.П., Петришин Н.Я. Особливості розвитку вітчизняного страхового ринку та напрями активізації страхової діяльності в умовах становлення цифрової економіки, 2020. №5. С. 23-28.

34. Приказюк Н., Марченко К. Маркетингові стратегії страховиків в умовах діджиталізації: сучасна практика та перспективи розвитку. *Економічний аналіз*, 2022. № 1. С. 236-247.

35. Пурій Г. М. Страховий ринок України: сучасний стан та проблеми розвитку. *Ефективна економіка*, 2018. № 10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6609>.

36. Ролінський О. В., Улянич Ю. В. Візуалізація даних та фінансова безпека на страховому ринку України. *Агросвіт*, 2021. № 16. С. 45-51.

37. Рудь І. Ю., Кондрацька К. В. Страховий ринок України: аналіз та перспективи розвитку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2019. Вип. 23. Ч. 2. С. 87-91.

38. Самошкіна І. Д. Розвиток діджиталізації страхового ринку України. *Економіка та суспільство*, 2022. № 41. С. 41-45.

39. Сидорчук І.П. Сучасний стан розвитку страхового ринку в Україні. *Вісник Хмельницького національного університету*, 2022. № 1. С. 130-133.

40. Слободянюк О.В., Бендюк М.С. Тенденції розвитку страхування майна в Україні. *Причорноморські економічні студії*, 2019. №.41. С. 170-175.

41. Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 р. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/strategiya-rozvitku-finansovogo-sektoru-ukrayini-do-2025-roku-7686>.

42. Страховий ринок України за 2019-2021 pp. URL: <https://forinsurer.com/stat>.
43. Страхові послуги : підручник у 2 ч. Ч. 1 / В. Д. Базилевич, Р. В. Пікус, Н. В. Приказюк та ін., за ред. В. Д. Базилевича. К. : Логос, 2014. 496 с.
44. Сукач О. М., Сарана Л. А. Страховий ринок України: сучасні реалії та перспективи. *Вісник Східноєвропейського університету економіки і менеджменту*, 2016. № 1 (20). С. 106-113.
45. Тарасенко Д.Л., Тарасенко О.Ю., Мироненко С.П. Аналіз страхового ринку України. *Економіка та суспільство*, 2022. № 40. С. 27-34.
46. Терещенко Т.Є., Сіліна І.С. Проблеми страхового захисту майна громадян і шляхи його удосконалення. 2019. URL: http://pev.kpu.zp.ua/journals/2019/3_14_uk/67.pdf.
47. Фесенко Н. В., Яремченко Л. М. Стан та перспективи функціонування страхового ринку України в умовах глобалізації. *Економіка та держава*, 2019. № 8. С. 28-34.
48. Фурман В. М. Страхування : теоретичні засади та стратегія розвитку: Монографія. К. : КНЕУ, 2005. 296 с.
49. Хитрун Т.П. Особливості управління конкурентною стратегією компанії на страховому ринку України. *Актуальні питання економічних наук*, м. Запоріжжя, 9-10 червня 2017 р. С. 53-57. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/conf/eko/24june2017/16.pdf>
50. Черняхівський В. Страховому ринку потрібен баланс інтересів держави, бізнесу і споживачів. *Insurance TOP*, 2021. № 1(77). С. 4-9.
51. Чорновол А., Табенська Ю. Стратегічні пріоритети розвитку страхового ринку України. *Фінанси, банківська справа та страхування*, 2022. № 1(85). С. 122- 125.
52. Чуницька І. І., Ясентюк А. С. Функціонування страхового ринку України в умовах сучасної цифрової трансформації. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»: науковий журнал*. Острог: Вид-во НаУОА, 2021. № 23(51). С. 89-94.

53. Шишпанова Н.О., Копайгора О.О. Проблемні тенденції та напрями регулювання страхового ринку України в умовах трансформаційних змін. *Інвестиції: практика та досвід*, 2021. № 10. С. 76-82.

54. Шубенко І. А. Тенденції діджиталізації на страховому ринку України. *Бізнесінформ*, 2020. № 2. С. 273-279.

55. Insurance TOP: рейтинг страхових компаній. 2022. URL: <https://forinsurer.com/files/file00703.pdf>.